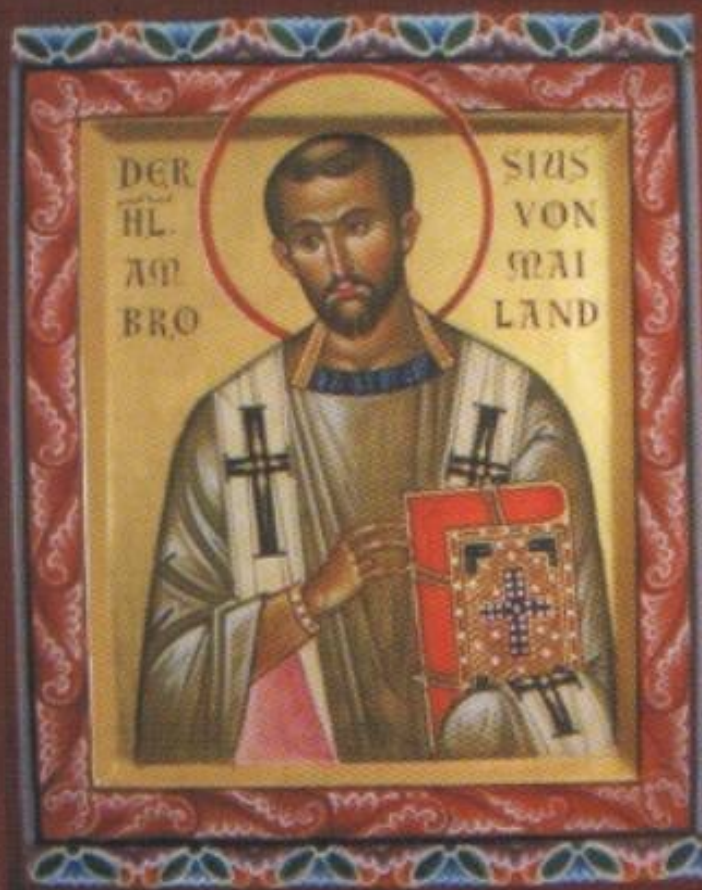

Liturghia Sf. Ier. Ambrozie, episcopul Mediolanului (374-397)

Istoric, traducere și comentariu liturgic

Introducere, traducere din limba latină, istoric, comentariu liturgic,
note și comentarii de Sorin-Dan Damian

Galaxia Gutenberg

Liturghia Sf. Ier. Ambrozie, episcopul Mediolanului (374-397)

Istoric, traducere și comentariu liturgic

*

Introducere, traducere din limba latină, istoric, comentariu liturgic, note
și comentarii de Sorin-Dan Damian

**Galaxia Gutenberg
2011**

2. Istoricul Liturghiei Sf. Ier. Ambrozie

La nivel istoric vorbind, nu există niciun document sau mărturie care să ateste faptul că Liturghia atribuită Sf. Ier. Ambrozie ar fi fost alcătuită chiar de el. Este posibil însă ca scheletul principal al acestei Liturghii să-i aparțină și, de aceea, întreaga Liturghie a primit numele sfântului. Cert este faptul că numele său a fost asociat cu aceasta, cel puțin din secolul al VIII-lea, și nu este imposibil ca în vremea lui să nu fi avut o formă finală, deoarece ea a fost subiectul unor revizuiți succesive, dar, la acea vreme, avea o formă care cuprindea principalele sale caracteristici definitorii, prin care se deosebea de celelalte Liturghii.⁹³ Trebuie amintit faptul că Sf. Ambrozie i-a succedat arianului Auxentius, în al cărui lung episcopat, din 355 până în 374, pare probabil că au fost introduse modificări ariene, cu toate că nu avem informații sigure despre acest lucru, în ceea ce privește un rit a cărui alcătuire originală nu este cunoscută.⁹⁴ Un lucru foarte important este acela că Sf. Ambrozie, odată cu ridicarea sa la demnitatea de episcop al Mediolanului, a inițiat o mișcare de îndepărtare a tuturor ereziilor ariene din cărțile de slujbă și, implicit, din toate slujbele bisericești. Se pare că această inițiativă i-a alăturat numele la Liturghia care se săvârșea în acea regiune. Totuși, avem informații de la diaconul Paulinus, biograful său, și de la Fer. Augustin, care menționează faptul că Sf. Ambrozie a introdus și lucruri noi în cultul local, ca urmare a disputelor pe care le avea cu împărăteasa ariană Justina, care dorea să acorde arienilor cea mai importantă biserică din orașul Mediolanum, și anume „Bazilica Portiana”.⁹⁵ Astfel, sfântul episcop a introdus în cultul local cântarea antifonică, imnele și vigiliile, cântare care s-a extins, apoi, în tot Occidentul:

⁹³ <http://www.unipiam.org/en/?id=118>.

⁹⁴ *Idem*.

⁹⁵ Pe stul acestei bazilici a fost construită Mănăstirea „San Vittore al Corpo” Milano.

- **diaconul Paulinus:** „În această vreme, au început a fi celebrate, pentru prima dată, antifoanele, imnele și vigiliile în Biserica Mediolanului. Devotamentul celebrării acesteia există până în ziua de astăzi, nu numai în aceeași Biserică, ci prin toate provinciile Occidentului.”⁶⁶
- **Fet. Augustin:** „Nu de mult timp, Biserica din Milan începuse să sărbătorească acest gen de mângâiere și de îndemn, când inimile și vocile fraților care cântau se uneau cu mare zel. Desigur trecuse un an sau nu cu mult mai mult de când Iustina, mama împăratului Valentinianus, care era copil, persecuta pe Ambrozie, omul Tău, din cauza crezicii sale, la care fusese atrasă de arieni. Mulțimea credincioasă făcea noaptea de veghe în biserică, pregătită să moară cu episcopul ei, servul Tău. Atunci mama mea, serva Ta, jucând primul rol al grijilor și veghilor, trăia numai din rugăciuni. Noi, deși încă neîncălziți de căldura Duhului Tău, eram totuși mișcați de uimirea și tulburarea cetății. Atunci s-a instituit obiceiul ca să se cânte imnuri și psalmi, după obiceiul părților din Răsărit, pentru ca poporul să nu se nimicească de neplăcerea tristeții, iar de atunci au fost păstrate până astăzi de multe și aproape de toate comunitățile Tale din celelalte părți ale pământului”.⁶⁷

⁶⁶ „Hoc in tempore primum antiphonae, hymni, ac vigiliae in ecclesia Mediolanensi celebrari coeperunt. Cujus celebritatis devotio usque in hodiernum diem non solum in eadem ecclesia, verum per omnes Occidentis provincias manet”. Cf. Paulinus, „Vita S. Ambrosii”, PL 14, col. 0031 C-0031 D.

⁶⁷ Fericiul Augustin, „Confessiones (Mărturisiri)”, Cartea a IX-a, VII, 15, trad. Nicolae Barbu, Ediția a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1994, pp. 262-263. „Non longe coeperat Mediolanensis Ecclesia genus hoc consolationis et exhortationis celebrare, magno studio fratrum concinentium vocibus et cordibus. Nimirum annis erat, aut non multo amplius, cum Iustina Valentiniani regis pueri mater, hominem tum Ambrosium persequeretur, haeresis suae causa, qui fuerat seducta ab Ariano.

Dezvoltarea ritului din această regiune a continuat și după moartea Sf. Ambrozie. Astfel, se spune că Sf. Simplicianus (episcop al Mediolanului, 397-400), urmașul Sf. Ambrozie în scaunul episcopal al Mediolanului, „a adăugat multe la rit”⁹⁸ și că Sf. Lazarus (episcop al Mediolanului, 438-449) „a introdus cele trei zile ale Litanilor”.⁹⁹

În perioada dintre anii 570-649, Biserica Mediolanului a trecut printr-o serie de probleme, fiind nevoită să-și mute scaunul episcopal la Genova, ca urmare a cuceririi nordului Italiei de către lombarzi. În această perioadă, și chiar mai devreme, ritul roman începe să-și afirme autoritatea ca unic rit în Biserica Occidentului. Acest lucru însemna suprimarea celui alt rit, existent în această Biserică, și anume ritul gallican, din care au evoluat ritul mozarab și ritul ambrozian.

Landulphus Senior, cronicar al orașului Milano, din secolul al XI-lea, în lucrarea sa intitulată „Historia Mediolanensis”¹⁰⁰ menționează deja, pentru anul 593, discuțiile care apar cu privire la suprimarea ritului ambrozian în favoarea celui roman. Sf. Grigorie cel Mare dorea suprimarea ritului dar, la insistențele diferiților oameni ai Bisericii a decis să renunțe, ca urmare a dovezilor care i-au fost aduse în sprijinul ritului ambrozian:

- **Landulphus Senior:** „Într-adevăr, venind, după multă vreme, după Fericitul Agapet, pontiful

Excubabat pia plebs in ecclesia, moer parata cum episcopo suo, servo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, sollicitudinis et vigilarum primas tenens, orationibus vivebat. Nos adhuc frigidi a calore Spiritus tua, excitabamur tamen civitate attonita atque turbata. Tunc hymni et psalmi ut canerentur secundum morem orientalium partium, ne populus moeroris tunc contabesceret, institutum est; et ex illo in hodiernum retentum, multis jam ac paene omnibus gregibus tuis, et per caetera orbis imitantibus”. Cf. S. Aurelii Augustini Hipponensis, „Confessionum libris”, Liber Novus, Caput VII, 15, PL 32, col. 0770.

⁹⁸ <http://www.ortipiams.org/en/?id=118>.

⁹⁹ *Idem*.

¹⁰⁰ Specialiștii în domeniu consideră că mărturia lui este nedemnă de luat în considerare.

oraşului Roma, preacucernicul păstor şi papă Grigorie, îndemnat de dumnezeiescul Duh, a văzut multe diferenţe prin diversele slujbe din toate Bisericile de limbă latină. Acesta, încredinţat atât de mult de Dumnezeu spre unitatea Bisericii Romane, le-a oprit şi le-a interzis, în afara misterului ambrozian, zicând: «O, fraţi şi venerabili Părinţi, se cuvine şi este de dorit ca raţiunea noastră să se înscrie prin Duhul Sfânt, Apostolului Pavel zicând: "Un Dumnezeu, o credinţă, un botez (Ef/4,5)", tot aşa trebuie să fie al tuturor, misterul limbii latine». Lucru auzit de toţi bărbaţi cinstiţi, care erau mai presus de lucrurile pământeşti, mulţi sfinţi bărbaţi ai diferitelor ţinuturi cărora le descoperise că le-a rânduit pentru fiecare, precum Dumnezeu oferise diferite slujbe, cântând Sfânta Treime şi preaslăvind cu sinceritate şi uimire Unimea. În cele din urmă, a fost lăudat şi susţinut. Dar văzând despre misterul ambrozian că a fost realizat de dumnezeiescul magisteriu, [Sf. Grigorie] a rămas cu teamă".¹⁰¹

Mgr. Duchesne şi M. Lejay sugerează faptul că în această perioadă s-a resimţit puternica influenţă a ritului roman,

¹⁰¹ „Post multum vero tempus veniens post beatum Agapitum urbis Romae pontificem reverentissimus pastor et papa Gregorius, divino Spiritu ammonitus, omnes Latinae linguae ecclesias per diversa officia multum discrepantes vidit. Qui tantum Deo annuente ad unitatem Romanae ecclesiae praeter Ambrosianum mysterium compescuit et revocavit, dicens: «O fratres et o venerandi patres, decens et competens ratio nobis esse ascribitur Paulo apostolo per Spiritum sanctum dicente: «Unus Deus, una fides, unum baptismum (Eph. IV,5),» ita sit, unum mysterium totius linguae esse debere Latinae.» Quo audito omnibus religiosus viris qui antestabant terraefactis, quorum noverat multos sanctos viros diversarum terrarum, pro unicuique sicut Deus donaverat diversa officia, sanctam Trinitatem et Unitatem conlaudantia fideliter et mirifice decantantes ordinasse. Tandem conlaudatum et confirmatum est. Sed de Ambrosiano mysterio videns esse factum divino magisterio, timidus subsistit.” Cf. Landulphus Senior, „Historia Mediolanensis”, Liber secundus, 4-5, PL 147, col. 0848 B-0848 D.

care a dus la adoptarea, de către ritul ambrozian, a Canonului Liturghiei Romane.¹⁰² Manuscrisele liturgice din secolul al VIII-lea încep să menționeze Canonul Roman ca parte integrantă a Liturghiei Sf. Ier. Ambrozie. Într-un scurt tratat asupra diferitelor forme ale oficiului divin, utilizat în Biserică, intitulat „Ratio de cursus qui fuerunt ex auctores”, scris, cu aproximație, la jumătatea secolului al VIII-lea, probabil de către un călugăr irlandez din Franța de astăzi, găsim ceea ce probabil este prima atribuire a ritului milanez Sfântului Ambrozie:

- „Ratio de cursus qui fuerunt ex auctores”: „Există și o altă rânduială pe care o menționează Fericiul episcop Augustin, cea pe care Fericiul Ambrozie a alcătuit-o din cauza rânduiei diferite a ereticilor, care era cântată mai înainte în Italia”.¹⁰³

Este clară baza documentară a acestei afirmații, și anume cele mărturisite de Fer. Augustin în „Confessiones”, Cartea a IX-a, VII, 15.

În secolul al IX-lea, ritul ambrozian trece printr-o nouă încercare de suprimare, în favoarea celui roman. Astfel, Landolphus Senior menționează faptul că împăratul Carol cel Mare (împărat roman în Apus, 800-814) a încercat să suprimă ritul ambrozian, la fel cum tatăl său, Pepin cel Scurt (rege al francilor, 751-768) suprimase total ritul gallican, în favoarea celui roman, dar, în urma unei întâmplări miraculoase, ritul ambrozian a rămas în vigoare.¹⁰⁴

Walafridus Strabo, care a murit ca stareț al Mănăstirii din Reichenau, în anul 849, și, prin urmare, ar fi trebuit să fie aproape, sau, dacă nu, chiar contemporan cu acest incident, nu menționează nimic despre acesta, dar, în lucrarea sa intitulată „De rebus ecclesiasticis” („Despre lucrurile bisericesti”),

¹⁰² <http://www.unipiam.org/en/?id=118>.

¹⁰³ „Est et alius cursus quem refert beatus Augustinus episcopus quod beatus Ambrosius propter hereticorum ordinem dissimilem composuit quem in Italia antea cantabatur” cf. <http://www.unipiam.org/en/?id=118>.

¹⁰⁴ <http://www.unipiam.org/en/?id=118>.

menționează contribuția importantă a Sfântului Ambrozie în ceea ce privește ritul utilizat în regiunea Mediolanului.¹⁰⁵

- **Walafridus Strabo:** „Chiar și Ambrozie, episcopul Mediolanului, a rânduit atât Liturghiile, cât și orânduirea slujbelor celorlalte ale Bisericii sale și ale celorlalți liguri, care și până în ziua de astăzi sunt păstrate în Biserica Mediolanului”.¹⁰⁶

În secolul al XI-lea, ritul ambrozian trece prin noi încercări de a fi înlăturat. Astfel, în anul 1060, Papa Nicolae II (papă, 1059-1061), în încercarea lui de suprimare a ritului mozarab, s-a străduit, fiind sprijinit și de Pietro Damiani (n. 1007-m. 1072), să înlătore și ritul ambrozian, dar nu a reușit.¹⁰⁷ În acea perioadă, Milano era un teritoriu autonom, atât din punct de vedere politico-administrativ, cât și religios. Cu acest lucru nu era de acord și papalitatea, care căuta, pe toate canalele posibile, să aducă Mediolanum sub ascultarea canonică a Romei. În cele din urmă, Biserica Romei a găsit o cale de a acapara canonic Mediolanum. Această „acaparare” a putut fi înfăptuită cu ajutorul grupării „patarenilor”¹⁰⁸ din Milano, grupare sprijinită

¹⁰⁵ *Idem.*

¹⁰⁶ „Ambrosius quoque, Mediolanensis episcopus, tam missae quam caeterorum dispositionem officiorum suae Ecclesiae et aliis Liguribus ordinavit: quae et usque hodie in Mediolanensi tenentur Ecclesia.” Cf. Walafridus Strabo, „De rebus ecclesiasticis”, PL 114, Caput XXII, col. 0944 C-0944 D.

¹⁰⁷ <http://www.unipiam.org/en/?id=118>.

¹⁰⁸ „Patarinul” era membrul unei grupări medievale alcătuită din laici meșteșugari, comercianți și țărani, organizați în Milano, în jurul anului 1058, pentru a se opune căsătoriei și concubinajului clerului. Mai târziu, gruparea și-a îndreptat atacurile împotriva puterii temporale a papalității, dar și a corupției generale a acesteia. Mișcarea patarină a purtat această denumire deoarece, sub conducerea lui Arialdus, un diacon din Milano, membrii ei obișnuiau să se adune în Pataria, sau cartierul petecailor. Văzută de Biserică drept eretică, mișcarea patarină, cu toate că avea un nivel scăzut în organizarea activității, a reprezentat un imbold pentru un mare număr de mișcări ce susțineau reformele religioase, care s-au ridicat în perioada declinului sistemului feudal

de papalitate. După lupte îndelungate ce au avut loc între patarenii și clerul milanez, Papa Nicolae II a decis că trebuie să intervină, pentru rezolvarea problemei. Astfel, în anul 1059, au fost trimiși la Milano, ca reprezentanți ai papei, Pietro Damiani și episcopul Anselm de Lucca. Spre sfârșitul anului, Pietro Damiani convoacă un sinod la Milano, pe care îl prezidează, în cadrul căruia va „decreta” intrarea arhidiecezei de Milano sub autoritatea canonică a Romei, rezolvând și problema patarenilor. Acest lucru urma să aibă influență și asupra ritului ambrozian, inclusiv asupra Liturghiei Sf. Ambrozie.

Dar lucrurile au luat o altă întorsătură. În anul 1061 moare Papa Nicolae II. Urmașul său a fost Papa Alexandru II (papă, 1061-1073), milanez la origine. El a redat arhidiecezei de Milano „independența” pe care o avusese înainte, fapt ce a condus la întărirea ritului ambrozian. Acest lucru l-a făcut în anul 1061, după numirea sa ca Papă.

Lui Alexandru II i-a urmat Grigorie VII (papă, 1073-1085). Acesta și-a manifestat dorința de înlăturare a ritului ambrozian¹⁰⁵ dar, ca și predecesorii săi care au dorit acest lucru, nu a reușit.

Trecând cu bine de aceste „furtuni”, ritul ambrozian a avut pace vreme de trei secole și jumătate¹¹⁰, până în prima jumătate a secolului al XV-lea. Noua provocare a venit din partea cardinalului Branda da Castiglione (cardinal, 1411-1443) care, la acea vreme, era legat al papei, la Milano.¹¹¹ Acesta, în încercarea sa de a-l împăca pe ducele Milanului, Filippo Maria Visconti (duce al Milanului, 1412-1447), cu papalitatea, a dorit să substituie ritul ambrozian cu cel roman, dar încercarea sa a eșuat, provocând chiar o revoltă a locuitorilor orașului¹¹², fapt ce

și începutul aspirației la putere, a țăranilor din clasele de mijloc”. Cf. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/446227/Patarines>.

¹⁰⁹ <http://www.unipi.ams.org/en/?id=118>.

¹¹⁰ *Ibidem*.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibidem*.

a condus la încheierea neașteptată a carierei politice a cardinalului.

Un alt moment semnificativ, în istoria ritului ambrozian, îl constituie Conciliul Tridentin (1545-1563, cu întreruperi). La acest Conciliu, în cadrul sesiunii a XXII-a, ce a avut loc pe data de 9 septembrie 1562, s-a discutat problema Sfintei Liturghii, dezbaterile finalizându-se cu formularea unui număr de 9 canoane și 4 decrete, referitoare la aceasta.¹¹³ Astfel, se urmărea reformarea și întărirea ritului roman în întreaga Biserică romano-catolică. Dar, cu toate acestea, ritul ambrozian nu a avut de suferit, ca urmare a unui decret al Papei Pius V (papă, 1566-1572), emis în anul 1570, prin care toate riturile ce aveau o vechime mai mare de 200 de ani rămăneau, în continuare, în vigoare.

În această perioadă, cel care a luptat pentru apărarea ritului ambrozian a fost Card. Carlo Borromeo (arhiepiscop al Milanului, 1560-1584). Acesta, cu toate că a făcut o serie de modificări ale ritului ambrozian, într-o direcție romană, a fost foarte atent în ceea ce privește păstrarea caracteristicilor specifice ritului ambrozian.¹¹⁴ Se pare că modificările întreprinse în această perioadă asupra ritului ambrozian au fost ultimele, deoarece edițiile ulterioare ale cărților de slujbă nu mai prezintă nicio modificare semnificativă.

Trebuie menționat faptul că Liturghia Sfântului Ambrozio nu se săvârșește numai în regiunea orașului Milano, ci și în anumite părți ale cantonului elvețian Ticino.¹¹⁵ De asemenea, în secolul al XIV-lea, împăratul Carol IV a introdus ritul ambrozian în biserica „Sf. Ambrozio” din Praga, iar urme ale acestui rit, combinate cu elemente ale ritului roman, s-ar fi

¹¹³ http://en.wikipedia.org/wiki/Council_of_Trent.

¹¹⁴ <http://www.unipiam.org/en/?id=118>.

¹¹⁵ *Idem*.

aflat și în dieceza de Augsburg, până la ultimul său Breviar¹¹⁶, din anul 1584.¹¹⁷

¹¹⁶ „Denumire dată în Occident cărții sau cărților folosite pentru rugăciunea zilnică obligatorie pentru episcopi, preoți, diaconi și alte persoane (călugări, călugărițe)”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 44.

¹¹⁷ <http://www.unipiam.org/en/?id=118>.

LITURGHIA AMBROZIANĂ

Rugăciunea tainică este rostită înainte ca preotul să înainteze către Altar; de asemenea, când se apropie de acesta, pe alt drum, [zice] Psalmul [50] Miluiește-mă, Dumnezeu. Stând pe treapta de jos a Altarului se însemnează cu semnul crucii și, cu glas tare, zicănd:

În numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh.

Ministranții¹²⁰ răspund: Amin.

Apoi împreunându-și mâinile înaintea pieptului; începe Antifonul: Voi intra la jertfelnicul lui Dumnezeu.¹²¹

Ministranții răspund: La Dumnezeu, Cel care veselește tinerețile mele.¹²²

Apoi, alternativ cu ministranții, zice Psalmul care urmează¹²³:

Pr. Judecă-mă, Dumnezeule, și apără dreptatea mea de neamul necuvios, de omul nedrept și viclean și izbăvește-mă.

M. Că Tu ești, Dumnezeule, întărirea mea; pentru ce m-ai lepădat? Pentru ce umblu mâhnit, când mă necăjește vrăjmașul meu?

Pr. Trimite lumina Ta și adevărul Tău; acestea m-au povățuit și m-au condus la muntele cel sfânt al Tău și la locașurile Tale.

M. Și voi intra la jertfelnicul lui Dumnezeu, Cel care veselește tinerețea mea.

Pr. Lăuda-Te-voi în alăută, Dumnezeule; pentru ce ești mâhnit, suflète al meu, și pentru ce mă tulburi?

M. Nădăjduiește în Dumnezeu, că-L voi lăuda pe El; mântuirea feței mele este Dumnezeul meu.

Pr. Slavă Tatălui, și Fiului, și Sfântului Duh.

¹²⁰ „Persoanele care îl însoțesc și îl ajută pe preot la celebrările liturgice, în special la Sfânta Liturghie. Legile diecezane prevăd ca ministranți să fie copii sau adolescenți buni, din familii credincioase și instruiți cum se cuvine pentru a începe lini stăruirea la altar”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 161.

¹²¹ Ps 42,4.

¹²² *Idem.*

¹²³ Ps 42.

M. Precum era la început, și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Pt. Mărturișiți-vă Domnului, că este bun.¹²⁴

M. Că în veac este mila Lui.¹²⁵

Apoi preotul, cu mâinile împreunate, adânc aplecat, rostește Mărturisirea¹²⁶, după cum urmează:

Mărturisesc lui Dumnezeu Atotputernicul, Sfintei Maria pururea Fecioară, Sfântului Arhanghel Mihail, Sfântului Ioan Botezătorul, Sfinților Apostoli Petru și Pavel, tuturor sfinților, și vouă, fraților, că am păcătuit prea mult cu gândul, cuvântul și cu fapta. *Își lovește pieptul de 3 ori, zicând din vina mea, din vina mea, din prea mare vina mea.* De aceea, rog pe Sfânta Maria, pururea Fecioară, pe Sfântul Arhanghel Mihail, pe Sfântul Ioan Botezătorul, pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel, pe toți sfinții și pe voi, fraților, să vă rugați pentru mine la Domnul Dumnezeuul nostru.

Ministranții răspund:

Mulțumim lui Dumnezeu.¹²⁷ Să aibă milă de tine Atotputernicul Dumnezeu și, iertându-ți toate păcatele, să te ducă la viața cea veșnică.

Preotul, ridicându-se, zice: Amin.

¹²⁴ Pt. 105,1.

¹²⁵ *Idem.*

¹²⁶ „Rugăciune de la începutul Sfintei Liturghii, prin care credincioșii își recunosc păcatele și invocă mila lui Dumnezeu. Termenul derivă de la primul cuvânt «confiteor», în limba latină, cu care începe rugăciunea”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 73.

¹²⁷ „Aclamație liturgică folosită îndeosebi ca răspuns la finalul lecturilor, cu excepția Evangheliei, și la terminarea Sfintei Liturghii [...]”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 85.

Apoi Ministranții repetă Mărturisirea. Dar, când se rostea de către preot vouă fraților, și pe voi, fraților, [ei] înșiși spun ție părinte, și pe tine, părinte.

La sfârșit, preotul zice: Mulțumim lui Dumnezeu.

Apoi, cu mâinile împreunate, stând ca mai înainte, zice:

Pr. Să aibă milă de voi atotputernicul Dumnezeu și, iertându-vă păcatele, să vă ducă la viața cea veșnică.

Ministranții răspund: Amin.

Apoi acela se însemnează, stând ca mai înainte, și zice:

Pr. Mila, dezlegarea și iertarea tuturor păcatelor noastre dă-ne-o nouă, Dumnezeule atotputernic și milostiv.

Ministranții răspund: Amin.

Preotul iarăși se însemnează, stând la fel, și zicând:

Pr. Ajutorul nostru în numele Domnului.¹²⁸

R. Care a făcut cerul și pământul.¹²⁹

Apoi, apăsându-se, cu mâinile împreunate, zice:

Pr. Fie numele Domnului binecuvântat.¹³⁰

R. De acum și până în veac.¹³¹

Atunci, aplecat ca mai înainte, zice, în taină:

Pe Tine, Te rog, preainaltule Dumnezeu Savaot, Părinte Sfinte, ca să pot a mijloci pentru păcatele mele și a merita iertarea celor de față, și a pune înainte, câte una, jertfa împăciuitoare. Prin Hristos, Domnul nostru. Amin.

¹²⁸ Ps 123,8.

¹²⁹ Idem.

¹³⁰ Ps 112,2.

¹³¹ Idem.

Se apropie de Sf. Masă și, aplecat, zice:

Pe Tine, Doamne, Te rugăm, pentru meritele sfinților Tăi, *Face semnul crucii în mijlocul Sf. Mese, și aceea este sârnată zicând* ale căror moaște acestea sunt¹³², și ale tuturor sfinților, ca Tu binevoitor să fii îngăduitor față de toate păcatele mele. Amin.

La Missa Solemnă, Celebrantul, înainte de a citi Ingressam, binecuvintează cădelnița, zicând:

De către Acela să fii bine ȗ cuvântat, în a Căruia cinste vei fi jertfit. Amin.

Atunci primind cădelnița de la diacon, tămăduie Sf. Masă. Apoi diaconul, reprinzând cădelnița aprinsă de la Celebrant, îl tămăduie numai pe el.

Apoi Celebrantul se apropie de începerea Epistolei, când se însemnează ȗ; începe Ingressam¹³³ [Ingressam corespunde Introit-ului¹³⁴ din ritul roman]. Care odată terminată, întinzându-și și împreunându-și mâinile, zice:

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

¹³² În Biserica romano-catolică, ca și în Biserica ortodoxă, la baza Sfintei Mese se află o cutie în care se regăsesc părticele din moaștele unor sfinți.

¹³³ *Ingressa*, din ritul ambrozian, corespunde *Introit*-ului din ritul roman. De asemenea, fiecare Liturghie are *Ingressa* proprie, conform calendarului liturgic ambrozian.

¹³⁴ „Versetul biblic (de cele mai multe ori luat dintr-un Psalm) care se cântă sau se recită în timp ce preotul intră la altar pentru celebrarea Sfintei Liturghii. Mai este numit «antifona de la intrare» sau «cântarea de la intrare». «Scopul acestei cântări este de a deschide celebrarea, de a favoriza unirea dintre membrii adunării, de a înălța mintea la contemplarea misterului pus în fața lor în timpul liturghiei sau de sărbătoarea zilei și de a însoți procesiunea preotului și a slujitorilor». Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 129.

Urmează Rugăciunea asupra poporului¹³⁵, una sau mai multe, după cum cere oficiul slujbei. Totdeauna sunt diferite ca număr, nedepășind nouă, și fiecare Collecta¹³⁶ are patru rugăciuni, și anume Super Populum, Super Sindonem, Super Oblatam et Post-Communionem.

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

Apoi întinzându-și, ridicându-și și împreunându-și mâinile, aplecându-și capul, zice, dacă trebuie zis, Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, și, cu mâinile împreunate, continuă.

Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire. Lăudămu-Te, bine Te cuvântăm, închinămu-ne Ție *Inclină capul către Cruce*, slăvimu-Te, mulțumim Ție *Inclină capul* pentru slava Ta cea mare. Doamne, Împărate ceresc, Dumnezeule, Părinte Atotțiitorule, Doamne Fiule, Unule-Născut, Iisuse Hristoase *Inclină capul către Cruce* și Duhule Sfinte. Doamne, Dumnezeule, Mielușelul lui Dumnezeu, Fiul Tatălui, Cel ce ridici păcatul lumii, miluiește-ne pe noi, Cel ce ridici păcatele lumii. Primește rugăciunea noastră *Inclină capul către Cruce*, Cel ce șezi de-a dreapta Tatălui, și ne miluiește pe noi. Că Tu ești Unul Sfânt, Tu ești Unul Domn Iisus Hristos *Inclină capul împreună cu Duhul Sfânt Se însemnează ✠*, întru slava lui Dumnezeu Tatăl. Amin.

Apoi Kyrie eleison¹³⁷, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

¹³⁵ Oratio super populum.

¹³⁶ „Rugăciune rostită de preotul celebrant la începutul Sfintei Liturghii, înainte de Liturgia Cuvântului, și care adună rugăciunile de laudă și de cerere formulate în tăcere de credincioși [...]” Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 66.

¹³⁷ „Doamne miluiește!” (gr.)

Apoi, lectura cu titlul de Citire din... (dacă aceasta trebuie să fie citită), aplecat către Cruce, cu mâinile împreunate, zice, în taină: Roagă-te, Doamne, să binecuvânteze, și sieși în continuare binecuvântând †, [cu] stânga așezată sub piept, dacă aceasta [citirea] ar fi din Vechiul Testament, zice: Citirea din profeți să ne fie nouă învățătură a mântuirii; iar dacă ar fi din cel Nou, zice: Citirea din sfinții apostoli să fie nouă învățătură a mântuirii.

Urmează, astfel, Citirea împreună cu Psalmul și Versul.¹³⁸

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

După aceasta, fiind citit titlul Epistolei și fiind cerută, ca mai înainte, binecuvântare, astfel, preotul își dă binecuvântarea:

† Învățătura Apostolică să ne umple pe noi de harul divin.

Atunci urmează Epistola cu Versul la Aleluia, sau împreună cu Cântarea, potrivit cu momentele timpului. Odată sfârșită, preotul, stând la mijlocul Sf. Mese, cu mâinile împreunate și adânc aplecat, zice:

Curăță sufletul meu și buzele mele, Dumnezeuule Atotputernic, Cate buzele proorocului Isaia le-ai curățat, cu cărbunele aprins; astfel, binevoiește a mă curăți pe mine, cu a Ta plăcută milă curățitoare, ca să pot a vesti cu vrednicie Sfânta Ta Evanghelie. Prin Hristos Domnul nostru. Amin.

După aceea [diaconul] ia cartea de pe Sf. Masă și din nou, îngenunchind, cere binecuvântare de la preot, zicând: Binevoiește, Doamne, a binecuvânta.

¹³⁸ „Fiecare din diviziunile numerotate ale unui capitol din Biblie. La Liturghia Orelor și la Sfânta Liturghie, scurtă frază psalmodică urmată de un răspuns al corului sau al adunării credincioșilor, numit *responsoriu*”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 243.

Prestul răspunde: Domnul să fie în inima ta și pe buzele tale; ca vrednic și cuviincios să vestești Evanghelia Sa; În numele Tatălui, și al Fiului, † și al Sfântului Duh. Amin.

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

Se însemnează la frunte, gură și piept [și] spune:

Pr. Citire din Sfânta Evanghelică după N.

R. Mărire Ție, Doamne.

Iar dacă prestul slujește fără diacon și subdiacon¹³⁹, aplecat în mijloc, [și] cu mâinile împreunate, zice: Curăță sufletul meu... ca mai înainte și Binevoiește, Doamne... Domnul să fie în inima mea și pe buzele mele; și cu vrednicie și cu cuviință să vestesc Evanghelia Sa. În numele † Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh. Amin.

Apoi, aplecat către Cruce, cere binecuvântarea, după care citește Evanghelia.

Odată sfârșită Evanghelia, ministranții zic:

Laudă Ție, Hristoase.

Iar prestul sărută cartea, în locul unde este începutul Evangheliei citite, zicând:

Pr. Prin cuvintele Evangheliei să ni se ierte păcatele noastre.

Apoi, întors către mijlocul Sf. Mese, întinzându-și și împreunându-și mâinile, zice:

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

Pr. Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

¹³⁹ Ipodiacon.

Apoi, cu mâinile împreunate, cântă Antifonam post Evangelium¹⁴⁰, dacă acesta ar trebui cântat; apoi, el însuși, întinzându-și și împreunându-și mâinile, zice:

Pr. Să aveți pace, Care versuleț este rostit de diacon, dacă este de față.

R. Către Tine, Doamne.

Si iarăși preotul zice:

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

Apoi și Orationem super Sindonem, cu mâinile întinse.

OFFERTORIUM¹⁴¹

Odată sfârșită rugăciunea anterioară, preotul, luând Patenă¹⁴² împreună cu Ostia, o aduce pe aceea, zicând:

Primește, prea Milostive Părinte, această Păine Sfântă, ca să se facă Trupul Celui Născut al Tău. În numele Tatălui Ț, și al Fiului, și al Sfântului Duh. Amin.

Repune Ostia peste Corporal¹⁴³, toarnă vinul în Potir, zicând:

¹⁴⁰ Antifonul [de] după Evanghelie.

¹⁴¹ „Este primul moment al Liturghiei Euharistice, în timpul căruia sunt prezentate și oferite lui Dumnezeu darurile, adică pâinea și vinul, care vor deveni Trupul și Sângele lui Hristos. Din cele mai vechi timpuri, creștinii au obișnuit să aducă, împreună cu pâinea și vinul, diferite ajutoare pentru Biserică și pentru săraci [...]”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 171.

¹⁴² „Patenă este fie tava de dimensiuni mai mari pe care se așează ostiile de consacrat pentru celebrant și credincioși, fie tipsa de dimensiuni mai mici care se ține în mod obligatoriu sub bărbia credincioșilor atunci când primesc Sfânta Împărtășanie [...]”. Cf. Dumea, Claudiu, „Simboluri liturgice”, Ed. Presa Bună, Iași, 1995, pp. 40-41. În sens larg, Patena reprezintă Sfântul Disc din cultul ortodox.

¹⁴³ „Corporalul este o bucată de pânză de formă pătrată pe care se așează la Liturghie pâinea, vinul și vasele sfinte. Numele derivă din cuvântul *corp*,

Sângele lui Hristos a ieșit din coastă, *Apoi binecuvintează apa, zicând:* și apa deopotrivă. În numele Tatălui Ț, și al Fiului, și al Sfântului Duh. Amin.

Apoi oferă Potirul, zicând:

Primește, prea Milostive Părinte, acest Potir, ca să se facă Sângele Celui Născut al Tău. În numele Tatălui Ț, și al Fiului, și al Sfântului Duh. Amin.

Atunci luând Potirul, [il] oferă, zicând:

Primește, prea Milostive Părinte, acest Potir, amestecul de apă și vin, ca să fie al Unuia-Născut al Tău Sânge. În numele Tatălui Ț, și al Fiului, și al Sfântului Duh. Amin.

Odată așezat Potirul peste Corporal, și acoperit cu Palla, cu mâinile împreunate și așezate peste Sf. Masă, adânc aplecat, zice:

Atotputernice, Dumnezeuule veșnic, să fie plăcută și primită Ție această punere înaintea, pe care eu, nevrednicul, o ofer milei Tale, pentru mine, nenorocitul păcătos, și pentru păcatele mele nenumărate, ca să-mi dai lăsarare și iertare păcatelor mele; și nedreptățile mele nu le lua în seamă, ci singură mila Ta să fie mie, nevrednicul. Prin Hristos, Domnul nostru.

Apoi, stând, cu mâinile întinse, continuă:

Și primește, Sfântă Treime, această punere înaintea, pe care Ție o oferim, pentru conducere și pază, dar și pentru unitatea credinței universale; și pentru cinstirea chiar și a Fericitei, de Dumnezeu Născătoarei, Maria, totodată și a tuturor Sfinților Tăi, și pentru mântuirea și apărarea robilor și a roabelor Tale și a tuturor, pentru care am făgăduit să cerem bunătatea Ta; și ai căror și ale căror pomeni le primim, și a tuturor credincioșilor creștini, atât ai viilor, cât și ai adormiților, ca Tu, milostivindu-Te, să fie vrednici a primi iertarea tuturor păcatelor

intrucât atinge corpul euharistic al lui Hristos [...]". Cf. Dumea, Claudiu, *op. cit.*, p. 43. În sens larg, Corporalul reprezintă Antimisul din cultul ortodox.

și răsplățile, perseverând în laudele Tale, cu credință întru slava și cinstirea numelui Tău, Dumnezeu, Prea Milostive, al lumii Creator. *Împreunează mâinile* Prin Hristos, Domnul nostru.

Iar în Duminici, și la Solemnitățile Domnului¹⁴⁴, și a Vigiliilor acestora, și atunci când este Misa de la sfinți (să fie, dacă nu votivă¹⁴⁵, oricum solemnă), acesta [preotul] iarăși continuă, la fel.

Primește, Sfântă Treime, această punere înaintea, pe care Ți-o oferim spre amintirea Părimirii, a Învierii și a Înălțării Domnului nostru Iisus Hristos; și în cinstea Fericitei Maria, pururea Fecioara, și a Fericitului Ioan Botezătorul și a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, și în cinstea tuturor sfinților Tăi, care Ție Ți-au plăcut de la începutul lumii și ai acestora al căror nume și moaște sunt păstrate aici, ca să le fie lor întru cinste și lor întru mântuire, pentru ca ei toți să fie vrednici a mijloci în ceruri, a căror amintire o facem pe pământ. *Împreunează mâinile.* Prin Același Hristos, Domnul nostru.

În zilele de Duminică și la praznicile sfinților zice o altă rugăciune asemenea.

Apoi, ținând mâinile întinse, peste punerea înaintea, zice:

Și primește, Sfântă Treime, această punere înaintea, pentru curățirea mea, ca să mă curățești și să mă purifici pe

¹⁴⁴ „Cel mai înalt grad al unei sărbători liturgice. În calendarul catolic sunt următoarele solemnități: Sfânta Maria Născătoare de Dumnezeu (1 ianuarie), Epifania Domnului (6 ianuarie), Sfântul Iosif (19 martie), Buna-Vestire (25 martie), Sfânta Treime, Preasfântul Trup și Sânge al lui Hristos, Inima Preasfântă a lui Iisus, Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie), Sfinții Apostoli Petru și Pavel (29 iunie), Adormirea Maicii Domnului (15 august), Toți Sfinții (1 noiembrie), Domnul nostru Iisus Hristos Regele Universului, Neprihărita Zămislire (8 decembrie), Nașterea Domnului (25 decembrie), Învierea Domnului (Paștele), Înălțarea Domnului și Coborârea Duhului Sfânt (Rusalii).” Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, pp. 224-225.

¹⁴⁵ „Liturgie ce poate fi celebrată în locul Liturghiei zilei (când nu există o sărbătoare sau o comemorare), din devoțiune particulară, în cinstea unor mistere ale Domnului, în cinstea Sfintei Fecioare Maria sau a unui sfânt”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 148.

mine, de roată murdăria păcatelor mele, ca să merit a sluji Ție cu vrednicie, Dumnezeu și Preamiostive, Doamne.

Apoi, binecuvintează punerea înainte, cu aceste cuvinte:

Binecuvântarea Dumnezeului Atotputernic, a Tatălui Ț, și a Fi Ț ului, și a Sfântului Ț Duh să se pogoare bogată, din ceruri, peste această punere înainte a noastră; și Ție să fie primită această punere înainte, Doamne Sfinte, Părinte Atotputernic, veșnic Dumnezeu, preamiostive Creator al lumii. Amin.

Apoi, dacă slujește solemn, binecuvintează tămâia, zicând:

Prin mijlocirea Fericitului Arhanghel Mihail, care stă de-a dreapta altarului tămâierii, și a tuturor aleșilor Săi, Domnul să se binevoiască a binecuvânta tămâia aceasta, și a o primi întru miros cu bună mireasmă. Prin Hristos, Domnul nostru. Amin.

Și primind cădelnița de la diacon, tămâiază punerea înainte, zicând:

Tămâia aceasta, binecuvântată de Tine, să se înalțe către Tine, Doamne, și să [se] pogoare peste noi mila Ta.

Atunci, tămâind Sf. Masă, zice:

Să se îndrepteze, Doamne, rugăciunea mea, ca tămâia înaintea Ta; ridicarea mâinilor mele, jertfă de seară. Pune, Doamne, strajă gurii mele și ușă de îngrădire, împrejurul buzelor mele. Să nu abați inima mea spre cuvinte de vicleșug, ca să-mi dezvinovătesc păcatele mele.¹⁴⁶

Apoi redă cădelnița diaconului, zicând:

Iată mirosul Sfinților lui Dumnezeu, ca mirosul unui câmp minunat, pe care l-a binecuvântat Domnul.¹⁴⁷

Apoi rostește Offertorium; ridicându-și și împreunându-și mâinile, zice:

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

¹⁴⁶ Pf 140, 2-4.

¹⁴⁷ Fc 27,27.

SYMBOLUM CONSTANTINOPOLITANUM

Apoi întinzându-și, ridicându-și și împreunându-și mâinile, zice (dacă trebuie rostit) Cred într-unul Dumnezeu, și pe acela îl continuă, cu mâinile împreunate; când zice într-unul Domn, Iisus Hristos... este adorat și preamărit apleacă capul; dar când ajunge la și S-a întrupat, îngenunchează până la S-a răstignit, iar la sfârșit zicând și viața veacului ce va veni, se însemnează cu semnul crucii.

Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotputernicul, Creatorul cerului și al pământului, al tuturor văzutelor și nevăzutelor. Și într-unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toți vecii; Dumnezeu din Dumnezeu, Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu creat, de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut. Care, pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a coborât din cer. *Aici preotul îngenunchează* S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om. *Se ridică și continuă* S-a răstignit pentru noi sub Pontiu Pilat, a pătimit și S-a îngropat. A înviat a treia zi, după Scripturi. Și S-a suit la cer, șade de-a dreapta Tatălui. Și iarăși va veni cu mărire, să judece pe cei vii și pe cei morți, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit. Și în Duhul Sfânt, Domnul și de viață Dătătorul, Care de la Tatăl și de la Fiul purcede¹⁴⁸, Care împreună cu Tatăl și cu Fiul este adorat și preamărit, și a grăit prin prooroci. Și într-una, sfântă, catolică și apostolică Biserică. Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor. Aștept învierea morților și viața veacului ce va veni. Amin.

¹⁴⁸ Inițial formula „și din Fiul” – *filioque* nu exista în textul original. Această formulă a fost introdusă, în mod oficial, în Crez, de către Papa Benedict VIII (1012-1024), în anul 1014, cu prilejul încoronării ca împărat a lui Henric al III-lea (973-1024).

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

*Rostește cu voce limpede una sau mai multe Orationes super Oblata*¹⁴³:

Doamne, aducem acum, cu rugămintă de cinstire, jertfă pentru Înălțarea Fiului Tău, rugăm-Te, fă ca și noi, prin El, să ne înălțăm, prin aceste legături sfinte, la cele cerești. Prin Același.

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

Pr. Sus inimile.

R. Le avem la Domnul.

Pr. Să mulțumim Domnului Dumnezeuului nostru.

R. Vrednic și drept este.

Præfatio

Cu adevărat vrednic și drept este, potrivit și mântuitor, noi Ție și în orice loc ar fi, mulțumiri a aduce; Doamne Sfinte, Părinte Atotputernic, Dumnezeu veșnic. Care pe Tine Te-ai dovedit nouă cu glas de tunet din ceruri, peste baia râului Iordan, ca să Te arăți Mântuitorul văzduhului, după cum ai apărut ca să Te arăți, după cum ai deschis cerurile și L-ai mărturisit prin Sfântul Duh, în clipele porumbelului, pe Unicul Tău Fiu, prin porumbel, văzduhul l-ai binecuvântat, izvorul l-ai curățat și ai mărturisit acoperământ pe Unicul Fiu, odată cu Tine. Izvoarele au primit astăzi binecuvântarea Ta și au îndepărtat afurisenia noastră, astfel încât ele să aducă curățirea tuturor păcatelor; și să-I facă lui Dumnezeu Născătorul fiu întru viața cea veșnică. Căci pe cei pe care nașterea trupească îi dăduse întru viață vremelnică, pe cei pe care moartea îi luase prin neascultare, pe aceștia, primindu-i, i-a chemat întru slavă la viața

¹⁴³ Există *Orationes super Oblata* pentru fiecare praznic. Rugăciunea prezentată aici se rostește la Înălțarea Domnului.

veșnică în Împărăția Cerurilor. Prin Același Hristos, Domnul nostru.¹³⁰

Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Dumnezeu Savaot.

Pline sunt cerurile și pământul de mărirea Ta.

Osana întru cei de sus.

Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului.

Osana întru cei de sus.

CANON¹³¹

Prestul, întinzându-și, ridicându-și și împreunându-și mâinile, și ridicându-și ochii către cer, și imediat lăsându-le, profund aplecat în fața Sf. Mese, zice:

Prin urmare, pe Tine, Prea Milostive Părinte, prin Iisus Hristos, Fiul Tău, Domnul nostru, în genunchi Te rugăm, și cerem, *Face semnul Crucii în mijlocul Sf. Mese, și pe aceasta o sărută ca să ai primite, și să le binecuvântezi. Însemnează de trei ori peste punerea înainte aceste Ț daruri, aceste Ț jertfe, aceste Ț sfinte jertfe nepătate, Cu mâinile întinse, continuă mai întâi, pe care Ție Ți le punem înainte pentru Biserica Ta Sfântă Universală; pe care Te învrednicești a o pacifica, a o păzi, a o aduna și a o păstori pe întreg pământul; împreună cu Părintele nostru N. și întâistătorul nostru N. și regele nostru N. și cu toți dreptmăritorii, cât și cu propovăduitorii credinței universale și apostolice.*

Commemoratio pro vivis.¹³²

Adu-ți aminte, Doamne, de robii și roabele Tale, N. și N., *Cu mâinile împreunate se roagă puțin pentru cei pentru care întinde;*

¹³⁰ De asemenea, și în ceea ce privește Rugăciunea „Praefatio”, există mai multe variante ale acesteia, potrivit fiecărui mare praznic al Bisericii. Rugăciunea prefacerii prezentată aici se rosteste la Botezul Domnului (6 ianuarie).

¹³¹ „Rugăciune de aducere de mulțumire și de consacrare și constituie partea centrală și punctul culminant al Sfintei Liturghii [...]”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 210.

¹³² Pomenirea pentru cei vii.

...și, cu mâinile întinse, continuă și de toți [cei] adunați [aici], a căror credință Îți este cunoscută, și supunere știută, pentru care Ție Îți punem înaintea, sau care Ție Îți pun înaintea această jertfă a laudei pentru sine, și pentru toți ai lor, pentru răscumpărarea sufletelor lor, pentru nădejdea mântuirii, și nevătămării lor; și Ție Îți redau încredințele lor, Dumnezeuului veșnic, viu și adevărat.

INFRA ACTIONEM

Împărtășind și cinșind pomenirea, mai întâi a mării pururea Fecioarei Maria, a Născătoarei lui Dumnezeu și a Domnului nostru Iisus Hristos; dar și a fericiților Apostoli și Martiri ai Tăi, Petru și Pavel, Andrei, Iacob, Ioan, Toma, Iacob, Filip, Bartolomeu, Matei, Simon și Tadeu; Xist¹³³, Laurențiu¹³⁴, Ipolit, Vincentiu, Corneliu, Ciprian, Clement, Hrisogon, Ioan și Pavel, Cosma și Damian, Apolinarie, Vitalie, Nazarie și Chelsie, Protasie și Ghervasie; și a tuturor sfinților Tăi, prin ale căror merite și rugăciuni să îngădui ca în toate să fie spre ajutorul slujbelor preoției Tale. *Împreunează mâinile* Prin Același Hristos, Domnul nostru. Amin.

Preotul, cu mâinile întinse, deasupra punerii înaintea [zice]:

Prin urmare, Doamne, această punere înaintea a supunerii noastre, dar și a întregii Tale familii, Te rugăm să o primești împăcat; și zilele noastre să le rânduiști în pacea Ta și din veșnica osândă pe noi ne scoate, și binevoiește a ne număra în turma aleșilor Tăi. *Împreunează mâinile* Prin Hristos, Domnul nostru. Amin.

Pe care punere înaintea, Tu, Doamne, în toți, Te rugăm, *Însemnează de trei ori peste punerea înaintea* bine † curvântată, desem † nată, hotărâ † ră, rațională și primită, binevoiește a o face primită, *Însemnează deodată peste Ostie și peste Polir* ca să fie nouă

¹³³ Sf. Sixt II (episcop al Romei, 257-258).

¹³⁴ Sf. Arhid. Laurențiu de la Roma († 10 august 258).

Tru + pul și Sân + gele preaiubitului Tău Fiu, al Domnului nostru Iisus Hristos.

Cu mâinile împreunate se îndreaptă către marginea Sf. Mese, unde, nimic zicând, [și] spală degetele, și [le] șterge, de aici revine către mijlocul Sf. Mese, și zice:

El, Care cu o zi mai înainte de a se arăta la Ostia și ridică ochii a luat pâinea, în sfintele și preacuratele Sale mâini și ridicând ochii la cer către Tine, al Său, Dumnezeu Tată, Atotputernic, Ție, mulțumire aducând *Binecuvintează Ostia a bine + cuvântat-o, a frânt-o, și a dat-o ucenicilor Săi, zicând: Luați și mâncați din aceasta toți.*

Acesta este Trupul Meu.

Îngenunchează, se ridică, [și] înalță Ostia ce trebuie adorată de către popor; o repune peste Corporal, [și] îngenunchează, din nou. Apoi, ridicându-se, descoperă Potirul, așezând Pala⁵⁵ peste Ostia sfințită, și continuă:

În același mod, după ce a cinat, la Potirul și ridică ochii luând Potirul, a ridicat ochii către cer, către Tine, Dumnezeule, Tatăl Său, Atotputernic; de asemenea Ție, mulțumire aducând *Cu stânga ținând Potirul, cu dreapta însemnează peste acesta a bine + cuvântat, și a dat ucenicilor Săi, zicând: Luați și beți din acesta toți.*

Ținând Potirul, puțin ridicat, cu ambele mâini, rostește cuvintele sfințirii.

Acesta este Potirul Sângelui Meu, al noului și veșnicului Testament, misterul credinței; care pentru voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor.

⁵⁵ „Mică pânză albă, de obicei din in, apretată, de formă pătrată, cu care se acoperă Potirul în timpul Sfintei Liturghii”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 178; Pala reprezintă Sfintele Acoperăminte din cultul ortodox.

Repune Potirul, și imediat își șterge deasupra primele degete. Apoi ingenunează, se ridică, [și] se arată poporului, zicând:

Încredințând chiar, și zicând către aceștia: Ori de câte ori veți face aceasta în amintirea mea, veți vesti moartea Mea, veți vesti Învierea Mea, veți nădăjdui la venirea Mea, până când, din ceruri, voi veni iarăși la voi.

Repune, acoperă și latăși adoră. Apoi, cu brațele întinse, în chipul Crucii, zice:

Doamne, de aceea, să-ți aduci aminte de noi, robii Tăi, dar și poporul Tău cel sfânt, de atât de frumoasa pătimire a Domnului nostru Hristos, Fiul Său, și nu doar de Înălțarea dintre cei de jos, ci și de Înălțarea glorioasă la ceruri *Împreună* mâinile oferim, preastrălucitei Tale maiestăți, din darurile Tale și cele dăruite, *În general, însemnează punerea înaintea de trei ori* Ostia † pură, Ostia † sfântă, Ostia † imaculată, *Întâi [însemnează] o dată peste Ostia singură, și o dată peste Potir singur [zicând] Pâinea cea † Sfântă a vieții veșnice și Potirul † mântuirii veșnice.*

Apoi, întinzând mâinile în fața pieptului, zice:

Peste care binevoitor, să binevoiești a privi, cu față senină, în urmă, și să primești a avea, precum ai socotit a fi primit darurile pruncului Tău, ale dreptului Abel, și jertfa patriarhului nostru Avraam, și ceea ce Ție Ți-a oferit Melchisedec, cel mai înalt preot, sfânta jertfă, imaculata Ostie.

Apoi, cu mâinile împreunate, zice adânc:

Dumnezeule Atotputernice, pe Tine, închinătorii, Te rugăm; binevoiește ca acestea să fie purtate de mâinile sfinților Tăi îngeri în înaltul Tău jertfelnic în fața dumnezeieștii Tale maiestăți, *Face semnul Crucii în mijlocul Sf. Mese, și pe aceea o sărută [zicând] unde oricât din această împărtășire a jertfelnicului Face semnul Crucii deodată peste Ostie, și peste sfințitul Potir al Fiului Tău, Tru † pul și Sân † gele am luat Se însemnează să fim plini de toată*

binecuvântarea și grația cerească. *Împreunează mâinile* Prin Același Iisus Hristos, Domnul nostru. Amin.

Commemoratio pro defunctis.¹⁵⁶

De asemenea, încă aducătorii aminte, Doamne, noi, robii și roabele Tale, N. și N., *Împreunează mâinile, și se roagă pentru adormiții săi, pentru care întinde. Atunci, cu mâinile întinse, zice* care pe noi ne-au precedat cu semnul credinței, și dorm în somnul păcii. Lor înșiși, Doamne, și tuturor adormiți în Hristos de locul odihnei, luminii și păcii, ca să Te milostivești, noi Te rugăm. *Împreunează mâinile și apleacă capul* Prin Același Hristos, Domnul nostru. Amin.

Își lovește pieptul, cu voce puțin ridicată, zicând:

Încă pentru noi, cei mai mici, și păcătoși *Restul* [zice] în taină robilor Tăi, care nădărdim la mulțimea milelor Tale, binevoiește a dăruii părtășenia și comuniunea cu Sfinții Tăi: Apostoli și Martiri: cu Ioan, Ștefan și Andrei, Petru, Marcellin, Agnes, Cecilia, Felicitas, Perpetua, Anastasia, Agata, Eufemia, Lucia, Apollonia, Iustina, Sabina, Tecla, Pelagia și Ecaterina, și cu toți sfinții; în comunitatea cărora, noi Te rugăm, nu ca prețuitor al meritului, ci ca dătător de iertare, primește-ne. *Împreunează mâinile* Prin Hristos, Domnul nostru. Prin Care acestea toate, Doamne, întotdeauna bune le creezi, *Întreunează de trei ori, în același timp, peste Ostie și Potir, zicând, sfințeș* † te, însuflețeș † te, binecuvin † tează, și nouă, robilor Tăi, dă-ne din belșug, spre creșterea credinței, și iertarea tuturor păcatelor noastre.

Descoperă Potirul și îngenunează, zicând:

Și Ție Ți este, Atotputernicului Dumnezeu Tatăl.

¹⁵⁶ Pomenirea pentru cei adormiți.

După aceea, ridicându-se, ia Ostia cu dreapta, și ținând Potirul în stânga, însemnează de trei ori cu Ostia peste Potir, a labio ad labium, zicând:

din Ț Hristos, prin Ț Hristos, și în Ț Hristos, toată cinstea, puterea, lauda și mărirea, Cu stânga ține Ostia peste Potir, și cu dreapta ia Patena între arătător și degetul mijlociu, însemnează de trei ori, în același timp, peste Ostie și Potir, zicând: condu Ț cerea, continuă Ț rea, și pune Ț rea în unire cu Duhul Sfânt Patena așezată peste piciorul Potirului către sine însuși, ridică puțin Ostia, cu voce înaltă zicând: prin nesfârșiți veci ai vecilor.

R. Amin.

Rupe Ostia la mijloc, deasupra Potirului, zicând:

Trupul Tău este frânt, Hristoase, [iar] Potirul este binecuvântat.

Partea, care este în dreapta, o așează pe Patenă. Iar cu partea din stânga [mână], care [este] în stânga, scoate pârțica, zicând:

Dumnezeul nostru, Sângele Tău să ne fie nouă, totdeauna, spre viața și mântuirea sufletelor.

După aceea, partea, care este în stânga, o așează pe Patenă; apoi însăși pârțica, ținută între timp, cu dreapta, deasupra Potirului, făcând semnul [crucii] cu aceasta, o lasă să cadă în același Potir, zicând:

Amestecul Ț sfințitului Trup și Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, să ne folosească nou, mâncându-L și consumându-L, întru viața și fericirea veșnică.

Acoperă Potirul, îngenunchează, se ridică și rostește Confractionem.

Atunci [fiind] zis, cu voce joasă, și cu capul plecat: Să ne rugăm, apoi cu voce ridicată, și cu mâinile împreunate, adaugă: Îndemnați de porunca Mântuitorului și povățuiți de învățătura dumnezeiască etc.

Să ne rugăm. Îndemnați de porunca Mântuitorului și povățuiți de învățătura sa dumnezeiască, îndrăznim a spune: *Întinzându-și mâinile zice Rugăciunea Domnească; iar la prima cerere, înclină capul.*

Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ; pâinea noastră cea spre ființă, dă-ne-o nouă astăzi, și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri, și nu ne duce pe noi în ispită.

R. Ci ne mântuiește de cel rău. *Preotul zice: Amin.*

Apoi, însemnându-se cu semnul Crucii ✙, continuă, cu voce ridicată:

Mântuiește-ne, te rugăm, Doamne, de toate relele, cele prezente și viitoare; și Fericita și Preamărita pururea Fecioara Maria, de Dumnezeu Născătoarea, mijlocind, împreună cu Sfinții Tăi Apostoli Petru și Pavel și împreună cu Andrei și Sfântul Tău Ambrozie, Mărturisitorul, și Pontiful, și împreună cu toți sfinții Tăi, dă-ne, întru zilele noastre, pacea binevoitoare, ca să fim ajutați de puterea milei Tale, și să fim pururea liberi de păcat și feriți de orice tulburare. Prin Același Domn al nostru Iisus Hristos, Fiul Tău, Care cu Tine viețuiește și domnește, în unire cu Duhul Sfânt, Dumnezeu, în toți vecii vecilor.

R. Amin.

Se însemnează ✙, cu stânga așezată peste Corporal, zicând:

Pr. Pacea și împărtășirea Domnului nostru Iisus Hristos fie totdeauna cu voi.

R. Și cu duhul tău.

Atunci diaconul sau, în caz contrar, chiar preotul, adaugă:

Pr./D. Dăruți-vă pacea.

R. Mulțumim lui Dumnezeu.

La Mizele pentru adormiți, omițând Dăruți-vă pacea, și rugăciunea care urmează. Doamne, Iisuse Hristoase, Tu, Care ai zis Apostolilor Tăi; omițând chiar și Pacea să fie cu tine; la Mizele Solenne, cu mâinile împreunate și cu glas scăzut, către privați, aplecat, zice:

Mielul Domnului, care ici asupra ta păcatele lumii, dă-le lor odihnă.

Mielul Domnului, care ici asupra ta păcatele lumii, dă-le lor odihnă.

Mielul Domnului, care ici asupra ta păcatele lumii, dă-le lor odihnă veșnică, și loc de iertare, împreună cu Sfinții Tăi, întru slavă.

Atunci însă, trece la următoarele două rugăciuni.

Dar, la alte Mize, [după ce s-a] zis Dăruți-vă pacea, aplecat, cu mâinile împreunate, și cu voce scăzută zice următoarele trei rugăciuni.

Doamne, Iisuse Hristoase, care ai zis apostolilor tăi: Pacea mea o las vouă, pacea mea o dau vouă: nu privi la păcatele mele, ci la credința Bisericii Tale, și binevoiește a o împăca și aduna la un loc, după voința Ta. Care viețuiești și domnești, în vecii vecilor. Amin.

Doamne Iisuse Hristoase, Fiul Dumnezeului Celui Viu, Tu, care din voința Tatălui prin lucrarea Sfântului Duh, prin moartea Ta, ai înviat lumea; eliberează-mă pe mine prin acest Sfânt Trup și Sânge al Tău, de toate nedreptățile mele și de toate răutățile lumești; și fă ca eu, întotdeauna, să stărui întru poruncile și niciodată să nu îngădui să fiu despărțit de Tine. Tu Care împreună cu Același, Dumnezeu Tatăl și Duhul Sfânt viețuiești și domnești, Dumnezeule, în vecii vecilor. Amin.

Doamne, Iisuse Hristoase, primirea Trupului Tău, pe care eu nevrednicul îl voi fi luat mai înainte, să nu-mi fie mie spre judecată și osândă, ci spre a Ta iubire să-mi fie mie de folos, spre apărarea minții și a trupului și spre tămăduirea care va fi

dobândită. Tu Care viețuiești și domnești, împreună cu Dumnezeu Tatăl în unire cu Duhul Sfânt, în toți vecii vecilor. Amin.

Aplecat, bătându-și pieptul de trei ori, zice:

Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperământul meu, dar spune numai un cuvânt și se va tămădui sufletul meu.¹⁵⁷

Îngenunchează, se ridică, ia cu mâna dreaptă ambele părți ale Ostiei, și cu stânga Patena, zicând:

Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie?¹⁵⁸ Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema.¹⁵⁹

Apoi, însemnându-se Ț cu dreapta, împreună cu Ostia, zice:

Trupul Domnului nostru Iisus Hristos să păzească sufletul meu întru viața veșnică. Amin.

În deasupra sa ambele părți ale Ostiei.

Apoi, cu mâinile împreunate, stă liniștit puțin. După aceea, descoperă Potirul, îngenunchează, arățește Patena deasupra lui, între timp zicând:

Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie?¹⁶⁰ Lăudând voi chema pe Domnul și de vrăjmașii mei mă voi izbăvi.¹⁶¹

Mulțumim lui Dumnezeu, Mulțumim lui Dumnezeu, prin harul lui Dumnezeu să luăm darurile primite ale lui Hristos,

¹⁵⁷ Mt 8,8.

¹⁵⁸ Pr 115,3.

¹⁵⁹ Pr 115,4.

¹⁶⁰ Pr 115,3.

¹⁶¹ Pr 17,4.

nu spre judecată, ci spre mântuirea sufletelor, Dumnezeu nostru. Mielul lui Dumnezeu, care iei asupra ta păcatele lumii, miluiește-ne pe noi. Slavă Tatălui, și Fiului, și Sfântului Duh, precum era la început și acum și pururea și în vecii vecilor. Mielul lui Dumnezeu, care iei asupra ta păcatele lumii, miluiește-ne pe noi. Primește rugăciunea noastră, Tu Care șezi de-a dreapta Tatălui. Mielul lui Dumnezeu, Cel care iei asupra ta păcatele lumii, dă-ne nouă pacea.

[Preotul] *ia Potirul, și făcându-și semnul Crucii + cu acesta, zice:*
Doamne, rogu-Te, fă ca primirea Trupului și a Sângelui Domnului nostru Iisus Hristos să ne ducă pe noi la viața cea veșnică.

La asupra sa Sângele, împreună cu pătărica. Acestea fiind luate, dacă trebuie împărtășiți careva, pe aceștia îi împărtășiște, înainte să se spele.

Apoi zice:
Doamne, ceea ce am luat în gură, cu cuget curat să primim; ca din Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos să ne fie nouă leac veșnic.

Apoi oferă Potirul ministrantului, care toarnă puțin vin, cu care se purifică.

După aceea își spală degetele cu vin și apă, și ștergându-le cu purificatorul¹⁶², zice:

Întărește, Dumnezeule, ceea ce ai săvârșit în noi; și dăruiește Bisericii tale veșnică liniște și pace.

¹⁶² „O mică bucată de pânză albă cu care preotul șterge potirul după împărtășanie”. Cf. Tamaș, Ioan, *op. cit.*, p. 201.

[Preotul] *susține purificarea, șterge Potirul; și el [diaconul], împăturind Corporalul, acoperă după obiceiul obișnuit. Apoi, la sfârșitul Epistolei zice Transitorium. Care odată sfârșit, zice:*

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău.

Urmează Rugăciunea după Împărtășire.

Pr. Domnul să fie cu voi.

R. Și cu duhul tău. Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison.

La mijlocul Sf. Mese se însemnează, zicând:

Pr. Dumnezeu să ne binecuvinteze și să ne audă pe noi.

R. Amin.

Diaconul zice, în caz contrar, chiar preotul:

Pr./D. Să mergem în pace.

R. În numele lui Hristos.

Pr./D. Să binecuvântăm pe Domnul.

R. Mulțumim lui Dumnezeu.

La Mizele pentru Adormiți, [după ce s-a] zis Domnul [să fie] cu voi, și [i s-a] răspuns Și cu duhul tău, fără Kyrie eleison, stând la mijlocul Sf. Mese, face cu dreapta semnul Crucii †, zicând:

Pr./D. Odihna cea veșnică dă-le lor, Doamne.

R. Și lumina cea fără de sfârșit să le strălucească lor.

Pr./D. Sufletele acestora, și ale tuturor credincioșilor adormiți, prin mila lui Dumnezeu, să se odihnească în pace.

R. Amin.

Și odată rostit Să placă..., nu este dată Binecuvântarea.

Apoi, adânc inclinat înaintea mijlocului Sf. Mese, cu mâinile împreunate, zice:

Să placă, Ție, Sfântă Treime, încuviințarea supunerii mele și fă ca jertfa, pe care nevrednic am pus-o înaintea ochilor măreției Tale, Ție să fie primită, și mie și tuturor, pentru aceea am pus aceasta înainte, să fie milostivindu-Te, Tu, binevoitor. Prin Hristos, Domnul nostru. Amin.

Mai întâi fiind făcut semnul Crucii † la mijlocul Sf. Mese, pe aceasta o sărută; apoi ridicându-se, și încă stând cu fața către Sf. Masă, întinzându-și, ridicându-și și împreunându-și mâinile și înclinându-și capul în fața Crucii, zice:

Să vă binecuvinteze pe voi dumnezeiasca măreție, Tatăl †, și Fiul †, și Sfântul Duh †.

R. Amin.

La praznicele sfinților este rostit numele sfântului:

Pentru rugăciunile și meritele dumnezeieștilor, Fericiților, Pontifilor și Mărturisitorilor (N), Dumnezeu să vă binecuvinteze † pe voi și să vă conducă către fericirile Raiului.

R. Amin.

Apoi, la începutul Evangheliei, rostește, cu mâinile împreunate, Domnul să fie cu voi, etc., însemnând dinainte cu semnul Crucii †, cu policele de la mâna dreaptă, Cartea, sau Tabella, sau Sf. Masă, apoi pe sine la frunte †, gură †, și piept †, zice:

† Citire din Sfânta Evanghelie după Ioan.¹⁶³

Și continuă cu mâinile împreunate.

La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Intru El era viață și viața era lumina oamenilor. Și lumina luminează în întuneric și întunericul nu a cuprins-o. Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan. Acesta a venit spre

¹⁶³ *Io* 1, 1-14.

mărturie, ca să mărturisească despre Lumină, ca toți să creadă prin el. Nu era el lumina, ci ca să mărturisească despre Lumină. Cuvântul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul, care vine în lume. În lume era și lumea prin El s-a făcut, dar lumea nu L-a cunoscut. Întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit. Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut. Și Cuvântul *În acest moment este înghințuit* S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr.

R. Mulțumim lui Dumnezeu.

Pr. Să ieșim în pace.

R. Întru numele lui Hristos.

Retrăgându-se, zice Cântarea celor trei tineri.

Cântarea celor trei tineri.¹²⁴

Binecuvântați toate lucrurile Domnului pe Domnul, lăudați-L și-L preainălțați pe El în veci.

Binecuvântați, îngeri Domnului, pe Domnul; binecuvântați, ceruri, pe Domnul.

Binecuvântați, ape și toate cele mai presus de ceruri, pe Domnul; binecuvântați, toate puterile Domnului, pe Domnul.

Binecuvântați, soare și lună, pe Domnul; binecuvântați, stelele cerului, pe Domnul.

Binecuvântați, toată ploaia și roua, pe Domnul; binecuvântați, toate vânturile Domnului, pe Domnul.

Binecuvântați, foc și căldură, pe Domnul; binecuvântați, frig și căldură, pe Domnul.

Binecuvântați, rouă și zăpadă, pe Domnul; binecuvântați, nopți și zile, pe Domnul.

¹²⁴ Aici, Cântarea celor trei tineri este fragmentată. Textul complet poate fi consultat în Biblie.

Binecuvântați, lumină și întuneric, pe Domnul;
binecuvântați, gheață și ger, pe Domnul.

Binecuvintează, pământule, pe Domnul, laudă și-L
preaînălță în veci.

Binecuvântați, munți și dealuri, pe Domnul;
binecuvântați, toate cele ce răsăriți pe pământ, pe Domnul.

Binecuvântați, izvoare, pe Domnul; binecuvântați, mări
și râuri, pe Domnul.

Binecuvântați, chiți și toate cele ce se mișcă în ape, pe
Domnul; binecuvântați, toate păsările cerului, pe Domnul.

Binecuvântați, toate fiarele și toate dobitoacele, pe
Domnul; binecuvântați, fiii oamenilor, pe Domnul.

Binecuvintează, Israel, pe Domnul, laudați și-L
preaînălțați pe El, în veci.

Binecuvântați, preoții Domnului, pe Domnul;
binecuvântați, slujitorii Domnului, pe Domnul.

Binecuvântați, duhuri și suflete ale dreptilor, pe Domnul;
binecuvântați, cei sfinți și smeriți cu inima, pe Domnul.

Binecuvântați, Anania, Azaria și Misael, pe Domnul,
laudați și-L preaînălțați pe El, în veci.

Binecuvântăm pe Tatăl și pe Fiul, împreună și pe Sfântul
Duh, laudăm și-L preaînălțăm pe El, în veci.

Binecuvântat ești, Doamne, pe bolta cerului și laudat, și
slăvit, și preaînălțat, în veci.